

Spojrzenie retrospektywne na 70-lecie Instytutu Zootechniki PIB – kadra, struktura i problematyka badawcza

Kamila Musiał^{ID}, Anna Szumiec^{ID}

*Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy, Zakład Systemów i Środowiska Produkcji,
32-083 Balice k. Krakowa*

Idea utworzenia nowego instytutu badawczego, zajmującego się problematyką z zakresu szeroko pojętej hodowli zwierząt, nasunęła się jego założycielowi, prof. dr. hab. Teodorowi Marchlewskiemu już w czasie okupacji (Krupiński, 2000 a). Szerokie dyskusje na ten temat odbywały się także przy okazji spotkań pracowników naukowych reprezentujących nauki przyrodnicze w Krakowie. Uczestniczyli w nich m.in. profesorowie: Juliusz Jakóbiec, Mieczysław Czaja oraz Jadwiga Ocetkiewicz. W kręgu ich ówczesnych zainteresowań badawczych mieściła się głównie hodowla zwierząt, w tym zwłaszcza bydła (Czaplicka i in., 2005). W trakcie takich mniej lub bardziej formalnych zebrań, na przełomie lat 1943–1944 prof. T. Marchlewski przedstawił swoim współpracownikom plany utworzenia stosownej jednostki badawczej (Krupiński, 2010 a). Powstanie samego Instytutu miało natomiast miejsce 7 lat później, tzn. w 1950 r. (Wawrzyńczak i Wężyk, 1975).

Teodor Marchlewski rozpoczął jednak realizację swych planów już w 1945 r., zaraz po wyzwoleniu Krakowa, kiedy sprawował stanowisko kierownika Katedry Hodowli Ogólnej, Drobnego Inwentarza i Mleczarstwa na Uniwersytecie Jagiellońskim. Pierwszym krokiem było utworzenie 1 grudnia 1945 r. Instytutu Zootechnicznego, znajdującego się w strukturze UJ. W skład tej nowej jednostki organizacyjnej uczelni weszły przejęte z Państwowego Funduszu Ziemi

– Terenowe Zakłady Doświadczalne: Mydlniki, Balice i Zator, a następnie Krzeszowice, Polanka-Haller, Gaik-Brzezowa i Garlica Murowana. Ogólny obszar zajmowanej przez nie wówczas ziemi rolnej wynosił 2360 ha. Pozwoliło to w pełni na rozwinięcie wcześniej prowadzonych badań (Marchlewski, 1946). Powstający ośrodek badawczy miał aspiracje, aby stać się głównym organem doradczym w resorcie rolnictwa w kwestiach chowu i hodowli zwierząt oraz produkcji zwierzęcej (Marchlewski, 1950).

W październiku 1948 r. Instytut Zootechniczny UJ przekształcono w Instytut Genetyki Zwierzęcej i Biologii Hodowlanej, także w strukturze organizacyjnej Uniwersytetu. Jednak, już w latach 1948–1949 zaczęto przygotowywać jego przeobrażenie w samodzielną, ogólnokrajową placówkę naukowo-badawczą, zajmującą się kompleksowo zagadnieniami związanymi z chowem i hodowlą zwierząt. Koncepcja ta została zrealizowana na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 maja 1950 r., powołującego z dniem 1 czerwca 1950 r. do życia Instytut Zootechniki jako resortową placówkę naukową Ministerstwa Rolnictwa:

„Na podstawie art. 16 i 108 dekretu z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego tworzy się Instytut Zootechniki (...) z siedzibą w Krakowie, którego zadaniem jest kierowanie całokształtem badań w zakresie produkcji zwierzęcej oraz bezpośrednio prowadzenie

prac naukowo-badawczych w tym zakresie (...) Instytutowi nadaje się statut, który będzie ogłoszony w Monitorze Polskim. Instytut sprawuje nadzór nad działalnością naukową w zakresie produkcji zwierzęcej, prowadzoną przez inne placówki naukowo-badawcze, podległe Ministrowi Rolnictwa i Reform Rolnych” (Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, nr 24, 1950).

W jego skład weszły wszystkie zakłady doświadczalne, które poprzednio stanowiły bazę doświadczalną i produkcyjną Instytutu Genetyki Zwierząt i Biologii Hodowlanej przy Uniwersytecie Jagiellońskim. Pierwszym dyrektorem Instytutu Zootechniki został jego twórca, prof. Teodor Marchlewski.

Inspiracją do powstania opracowania był Jubileusz 70 lat istnienia Instytutu Zootechniki, który miał miejsce w 2020 r. Celem pracy była przeglądowa analiza kadry zarządzającej, struktury tworzącej pion nauki i celów badawczych podejmowanych przez IZ PIB na przestrzeni 70 lat jego istnienia, w oparciu o wspomnienia publikowane z okazji obchodów kolejnych jubileuszy Instytutu Zootechniki.

Metodyczne aspekty opracowania

Opracowanie posiada charakter przeglądowy i dotyczy retrospektywnego spojrzenia na działalność Instytutu Zootechniki na tle kolejnych rocznic jego utworzenia. Zawiera przegląd zmieniającej się struktury jednostki, zwłaszcza pionu nauki oraz przyrównanie podejmowanej w różnych okresach jego działalności problematyki badawczej do stanu obecnego. W opracowaniu wykorzystano metodę kwerendy bibliotecznej w celu zgromadzenia i przetworzenia informacji, zgodnie z założeniami przyjętymi dla prowadzonej analizy (Kawa, 2013). Posłużyło to ocenie kształtowania się zaplecza naukowego w postaci kadry oraz realizowanych celów badawczych. Zgromadzone i metodycznie pogrupowane dane źródłowe zostały opisane syntetycznie (Stachak, 2013). Zgodnie z takimi założeniami, praca oparta jest o dostępną literaturę przedmiotu, w pierwszej kolejności dotyczącą publikowa-

nych wspomnień o kadrze dyrektorskiej Instytutu Zootechniki, która przysłużyła się jego rozwojowi. Przeprowadzono także analizę porównawczą pionu nauki oraz celów badawczych w wybranych okresach czasu. Praca oparta jest częściowo o wydania książkowe, które cyklicznie ukazywały się z okazji okrągłych rocznic utworzenia IZ, stąd też analiza w dużej mierze odwołuje się do materiałów źródłowych publikowanych z okazji kolejnych jubileuszy. Część źródeł stanowią także okolicznościowe artykuły zamieszczone na łamach „Wiadomości Zootechnicznych”, jak również materiały publikowane w innych wydawnictwach naukowych.

Kadra zarządzająca Instytutu Zootechniki na tle kolejnych rocznic jego powstania

Jubileusz to szczególne wydarzenie dla różnych instytucji, to także świadectwo ludzkiego poczucia upływu czasu, jego rzeczywistości i symbolicznego znaczenia (Krupiński, 2010 b). Jest to także wyjątkowa okazja do próby podsumowania dokonań, a czasem także wspomnień oraz odpowiedni moment na zakreślenie przyszłych planów i podjęcie nowych zobowiązań (Herbut, 2015). Jubileusz z okazji 70-lecia istnienia Instytutu Zootechniki, przypadający w 2020 r., stanowi kolejną tego typu uroczystość, upamiętniającą powstanie tej ważnej na mapie Polski instytucji naukowo-badawczej. Podobne obchody odbywały się także z okazji poprzednich okrągłych rocznic, w organizacji których aktywnie uczestniczyli dyrektorzy Instytutu, jak również kolejni kierownicy i inni pracownicy poszczególnych jednostek organizacyjnych. Obchody te odbywały się cyklicznie, co zaowocowało także wydaniem kilku pozycji monograficznych, upamiętniających działalność naukowo-badawczą Instytutu w kolejnych dekadach XX w., jak i poszczególnych pracowników, przyczyniających się do jego świetności (ryc. 1). Monografie wydane z okazji kolejnych rocznic to m.in.: jubileuszowy „Biuletyn Informacyjny” Instytutu Zootechniki z 1975 r., jubileuszowy „Biuletyn Informacyjny” Instytutu Zootechniki z 1985 r. oraz publikacje

książkowe: „Instytut Zootechniki 1950–1995” z 1996 r., „Instytut Zootechniki 1950–2000” z 2000 r., „Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy 2000–2010” z 2010 r. oraz „Samodzielni pracownicy naukowcy Instytutu Zootechniki Państwowego Instytutu Badawczego 1950–2015” z 2015 r.

Szczególne z tej perspektywy były obchody Jubileuszu 50 lat istnienia Instytutu Zootechniki, który przypadł na 2000 r. Z kronik obchodów wynika, że zorganizowano wówczas w siedzibie Instytutu w Balicach konferencję naukową pt. „Bezpieczna żywność wyzwaniem dla nauk zootechnicznych”, w której uczestniczyło ponad 240 osób, wygłoszono 3 referaty plenarne i przedstawiono 185 prezentacji w formie posterów. Jak wspomina ówczesny dyrektor ds. nauki, prof. dr hab. Eugeniusz Herbut (2015), w 2000 r. Instytut otrzymał zaszczytne odznaczenie, jakim był Medal im. M. Oczapowskiego, nadany za wybitne osiągnięcia z dziedziny nauk rolniczych przez Wydział Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych Polskiej Akademii Nauk. Ponadto, uroczystość jubileuszowa zgromadziła ponad 500 gości zaproszonych na posiedzenie Rady Naukowej IZ, które odbyło się 23 maja 2000 r. w Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie. W czasie tej uroczystości aplauzem przyjęto przemówienie ówczesnego dyrektora Instytutu, prof. dr hab. Jędrzeja Krupińskiego (Biuletyn Informacyjny, 2000; Żukowski, 2001; Herbut, 2015). W przemówieniu tym prof. Krupiński przywołał biblijną postać, jaką był Noe – nazywając go protoplastą i zarazem pierwszym w historii zootechnikiem. Zostało to odniesione do realizowanych w Instytucie prac badawczych z zakresu ochrony zasobów genetycznych dawnych ras zwierząt gospodarskich z obszaru Polski. Sam Instytut, który w owym czasie zgromadził w Banku Nasienia dużą liczbę zarodków różnych zwierząt gospodarskich, uznawanych za ginące na obszarze Polski, został przyrównany do mitycznej „arki”. Jest to o tyle istotne, że różnorodność genetyczna zwierząt, zwłaszcza w dobie obserwowanego obecnie procesu tzw. masowego

wymierania gatunków, to przede wszystkim ważny i niepowtarzalny kapitał dla przyszłych pokoleń ludzi (Krupiński, 2000 b).

Następnym, obchodzonym już w XXI w. (2015) jubileuszem było 65-lecie istnienia Instytutu Zootechniki. Funkcję dyrektora sprawował wówczas prof. dr hab. Eugeniusz Herbut, a uroczyste obchody miały miejsce 28 maja w Balicach. W trakcie trwania uroczystości odbyło się otwarte 193. posiedzenie Rady Naukowej IZ PIB, któremu przewodniczył prof. dr hab. Janusz Żmija, zastępca Przewodniczącego Rady Naukowej. W trakcie tej uroczystości wręczono zasłużonym pracownikom Instytutu Zootechniki PIB odznaczenia państwowe: złote, srebrne i brązowe Krzyże Zasługi oraz Złoty Medal za Długoletnią Służbę (Herbut, 2015). Osiągnięcia IZ PIB w tym okresie były liczne i służyły zarówno nauce, jak i praktyce rolniczej, tak ważnej dla produkcji zwierzęcej i całego polskiego rolnictwa. Takim dużym sukcesem było m.in. uhonorowanie w 2006 r. Instytutu przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego nadaniem mu najwyższej, I kategorii w naukowej ocenie parametrycznej. Poważnym osiągnięciem oraz wyróżnieniem było także nadanie IZ przez Radę Ministrów statusu Państwowego Instytutu Badawczego.

Na planowane hucznie obchody Jubileuszu z okazji 70-lecia Instytutu Zootechniki PIB, przypadające w 2020 r. wyraźne piętno odcisnęła światowa epidemia koronawirusa, wywołującego chorobę COVID-19. Jej ekspansja, notowana już od wczesnej wiosny zarówno w Polsce, jak i na całym świecie, uniemożliwiła organizację obchodów w czerwcu, w którym przypada rocznica powołania IZ PIB. Ze względu na konieczność izolacji i inne ograniczenia sanitarne Jubileusz został przeniesiony na miesiąc jesienne tego samego roku. Wówczas jednak przeprowadzenie obchodów również stało się niemożliwe ze względów sanitarno-zdrowotnych w wyniku wzrastającej liczby zachorowań, powodowanych przez tegoż wirusa. Jednakże, niejako na przekór pandemii, także w obliczu zagrożenia ludzkiego zdrowia i życia, jakże istotne jest za-

chowanie i pielęgnowanie pamięci o ludziach nauki i praktyki gospodarczej, tworzących Instytut Zootechniki i wpływających na jego rozwój. Uznano wówczas, że należy ponownie spojrzeć na tworzącą się na naszych oczach historię nauki, na ciągle podejmowane prace badawcze, współpracę z praktyką gospodarczą oraz instytucjami otoczenia wsi i rolnictwa oraz – co ważne – także na współpracę i kontakty naukowe z pokrewnymi ośrodkami zagranicznymi.

Rozwój oraz obranie właściwego kierunku Instytut zawdzięcza ludziom, którzy tak w początkowym okresie budowania jego zrębów, jak i później wpływali swoją pracą na kształtowanie jego profilu. Wielu pracowników zaszczytnie wpisało się w historię polskiej zootechniki. Niewątpliwą rolę w całej historii Instytutu odegrali kolejni jego dyrektorzy (Krupiński, 2000 c). Pierwszym dyrektorem był prof. dr hab. Teodor Marchlewski, który tę funkcję sprawował w latach 1950–1957, a jego zastępcami ds. naukowych byli – najpierw prof. dr hab. Mieczysław Czaja, a następnie prof. dr hab. Juliusz Jakóbiec. Profesor T. Marchlewski był absolwentem UJ, a jego zainteresowania naukowe wiązały się z naukami biologicznymi na Wydziale Filozoficznym, a następnie z hodowlą zwierząt w Studium Rolniczym UJ (Grodziński, 1962; Skowron, 1962). Wzór powołanej przez siebie jednostki badawczej T. Marchlewski zaczerpnął od swojego ojca, prof. Leona Marchlewskiego, który w 1918 r. był organizatorem Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Wzbogacił go także założeniami i organizacją poznaną w brytyjskim Instytucie Badawczym Hodowli Zwierząt w Edynburgu, w którym odbył staż naukowy, będąc pierwszym polskim stypendystą Fundacji Rockefellera. Wówczas jego koncepcja, polegająca na stworzeniu krajowego, samodzielnego centrum badań zootechnicznych, przybrała realną formę. Ta wizja została urzeczywistniona na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z 31 maja 1950 r., kiedy powołano Instytut z siedzibą dyrekcji w Krakowie, a prof. T. Marchlewski został jego pierwszym dyrektorem. Dla podkreślenia ogólnokrajowego zasięgu działania placówki wprowadził on nazwę Instytut Zootechniki w Polsce i przez długie lata IZ posługiwał się tą nazwą oficjalnie (Żukowski i Herbut, 2015).

W latach 1957–1962 dyrektorem Instytutu był prof. dr hab. Tadeusz Konopiński. Dążył on do przybliżenia działalności naukowej do praktyki, co wyraził poprzez słynne już w kręgach zootechników stwierdzenie o „konieczności zejścia nauki z wieży mariackiej” (Krupiński, 2000 c). Z kolei, trzeci dyrektor Instytutu, którym był prof. zw. dr Franciszek Abgarowicz, pełniący tę funkcję w latach 1962–1964, rozbudował dział żywienia i tym samym przyczynił się do wzrostu znaczenia prac badawczych z tego zakresu. Czwartym dyrektorem, w latach 1964–1966 był dr inż. Borys Hrycyk. Do jego zasług należy uruchomienie pierwszego w polskim rolnictwie ośrodka maszyn matematycznych oraz organizacja Centralnego Banku Nasienia. Następnie, w latach 1966–1972 funkcję dyrektora IZ pełnił doc. dr hab. Franciszek Klocek. Zainicjował on badania z zakresu przemysłowych metod produkcji zwierzęcej, a w czasie jego kadencji Instytut nawiązał współpracę z wieloma innymi jednostkami naukowo-badawczymi w Polsce (Krupiński, 2000 c).

Prof. dr hab. Stefan Wawrzyńczak był szóstym dyrektorem, który piastował tę funkcję w latach 1973–1987, a jego zastępcami ds. nauki byli prof. dr hab. Stanisław Węzyk oraz prof. dr hab. Jędrzej Krupiński (Samodzielni pracownicy naukowci..., 2015). Profesor Wawrzyńczak był także kierownikiem w Zakładzie Przemysłowych Metod Produkcji Zwierzęcej w latach 1974–1992, a następnie w Zakładzie Technologii i Ekologii Produkcji Zwierzęcej w latach 1992–2002 (Wawrzyńczak, 2000). W trakcie pełnienia funkcji dyrektora kontynuował on główne kierunki działalności naukowo-badawczej i rozwojowej IZ, zapoczątkowane przez swoich poprzedników. Szczególną uwagę poświęcał nowym kierunkom naukowo-badawczym i rozwojowi kadry naukowej. Z jego inicjatywy w 1975 r. rozpoczęto wydawanie czasopisma naukowego „Roczniki

70

Naukowe Zootechniki – Monografie i Rozprawy”, które ukazują się do chwili obecnej. Za jego kadencji rozwinęła się także współpraca z krajami zachodnimi, m.in. z: USA, Francją, Niemcami i Finlandią (Krupiński, 2000 c). Szczególnie intensywnie rozwijała się w tym czasie współpraca z Bawarskim Krajowym Instytutem Hodowli Zwierząt w Grub. W tym Instytucie wielu pracowników IZ przez następne dekady uzyskało stypendia i odbyło staże naukowe (Krupiński, 2000 a; Samodzielni pracownicy naukowci., 2015). Dyrektor S. Wawrzyńczak zorganizował także Jubileusz z okazji 25-lecia istnienia Instytutu Zootechniki. Zostało wówczas wydane stosowne opracowanie monograficzne (jubileuszowy „Biuletyn Informacyjny” Instytutu Zootechniki, 1975). W latach 1987–2013 dyrektorem był prof. dr hab., dr h.c. Jędrzej Krupiński. Jego rzetelna wiedza, osiągnięcia naukowe i talent organizacyjny przyczyniły się do dalszego rozwoju Instytutu. W tym okresie IZ oraz podległe mu zakłady doświadczalne zostały z sukcesem zrestrukturyzowane, w wyniku czego została wprowadzona m.in. nowa organizacja w pionie nauki. W efekcie podejmowanych przez prof. J. Krupińskiego starań, Rada Ministrów ustanowiła dla IZ Program Wieloletni na lata 2005–2010. Dało to podstawę do nadania Instytutowi statusu Państwowego Instytutu Badawczego (Samodzielni pracownicy naukowci., 2015).

Kolejnym dyrektorem Instytutu w latach 2013–2017 był prof. dr hab. Eugeniusz Herbut. Wcześniej, w okresie przypadającym na lata 1997–2013 pełnił on także funkcję wicedyrektora ds. nauki, a w latach 2006–2017 kierował Działem Technologii, Ekologii i Ekonomiki Produkcji

Zwierzęcej. Zastępcą prof. E. Herbuta na stanowisku wicedyrektora ds. nauki był w latach 2013–2017 prof. dr hab. Robert Eckert. Prof. E. Herbut, jeszcze w czasie sprawowania funkcji wicedyrektora czynił z sukcesem starania, aby rozwinąć zaplecze badawcze i laboratoryjne. Kształtowały się wówczas nowe kierunki badań związane ze środowiskiem, ekologią i dobrostanem zwierząt. Przy znacznym współudziale Profesora i jego zespołu badawczego został przygotowany i uchwalony przez Radę Ministrów program wieloletni pt. „Biologiczne, środowiskowe i technologiczne uwarunkowania rozwoju produkcji zwierzęcej” (Samodzielni pracownicy naukowci., 2015). Jako były stypendysta Fundacji Hannsa Seidela podtrzymywał współpracę z Krajowym Bawarskim Instytutem Hodowli Zwierząt w Grub, współorganizując liczne seminaria polsko-niemieckie. Profesor Eugeniusz Herbut aktywnie uczestniczył w wielu konferencjach krajowych i zagranicznych, w tym m.in. w XVIII Światowym Kongresie Higieny Zwierząt (ISAH), który odbył się w 2017 r. w Mazatlan, w Meksyku (Herbut i in., 2017). Jego następcą w latach 2017–2019 był prof. dr hab. Maciej Pompa-Roborzyński. W czasie jego kadencji wicedyrektorem ds. nauki był najpierw dr hab. Jacek Walczak, a następnie dr hab. Piotr Wójcik, prof. IZ. Dyrekcja Instytutu wprowadziła wówczas znaczące zmiany strukturalne i organizacyjne, służące m.in. organizacji badań wobec pojawiających się wyzwań, dotyczących także ograniczeń budżetowych.

Od 2020 r. funkcję dyrektora Instytutu Zootechniki PIB pełni dr Krzysztof Duda, natomiast jego zastępcą ds. nauki jest prof. dr hab. Sylwester Świątkiewicz.

1950 r. – powstanie Instytutu Zootechniki

prof. dr hab. Teodor Marchlewski

od 1950 r. do 1957 r.

prof. dr hab. Tadeusz Konopiński

od 1957 r. do 1962 r.

prof. zw. dr Franciszek Abgarowicz

od 1962 r. do 1964 r.

dr Borys Hrycyk

od 1964 r. do 1966 r.

doc. dr hab. Franciszek Klocek

od 1966 r. do 1972 r.

1975 r. – Jubileusz z okazji 25-lecia istnienia IZ

prof. dr hab. Stefan Wawrzyńczak

od 1973 r. do 1987 r.

Monografia: jubileuszowy „Biuletyn Informacyjny” Instytutu Zootechniki (1975)

1985 r. – Jubileusz z okazji 35-lecia istnienia IZ

Monografia: jubileuszowy „Biuletyn Informacyjny” Instytutu Zootechniki (1985)

prof. dr hab. Jędrzej Krupiński

od 1987 r. do 2013 r.

1995 r. – Jubileusz z okazji 45-lecia istnienia IZ

Monografia pt.: „Instytut Zootechniki 1950–1995”. Praca zbiorowa pod redakcją S. Płonki. Wyd. Instytut Zootechniki, Kraków (1996)

2000 r. – Jubileusz z okazji 50-lecia istnienia IZ

Monografia pt.: „Instytut Zootechniki 1950–2000”. Praca zbiorowa pod redakcją S. Płonki. Wyd. Instytut Zootechniki, Kraków (2000)

2010 r. – Jubileusz z okazji 60-lecia istnienia IZ

Monografia pt.: „Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy 2000–2010”. D. Dobrowolska, P. Hanczakowski, K. Żukowski (red). Wyd. IZ PIB, Kraków (2010)

prof. dr hab. Eugeniusz Herbut

od 2013 r. do 2017 r.

2015 r. – Jubileusz z okazji 65-lecia istnienia IZ

Monografia pt.: „Samodzielni pracownicy naukowcy Instytutu Zootechniki Państwowego Instytutu Badawczego 1950–2015”. D. Dobrowolska (red.). Wyd. IZ PIB, Kraków-Balice (2015)

prof. dr hab. Maciej Pompa-Roborzyński

od 2017 r. do 2019 r.

dr Krzysztof Duda

od 2020 r.

2020 r. – Jubileusz z okazji 70-lecia istnienia IZ PIB

Seria 7 opracowań monograficznych pt.: „Chów i hodowla zwierząt gospodarskich na przestrzeni 70 lat – problemy i wyzwania”. Prace zbior. pod red. D. Kowalskiej. Wyd. IZ PIB, Kraków (2010)

Ryc. 1. Kalendarium dyrektorów IZ PIB na tle obchodów kolejnych jubileuszy
Fig. 1. Calendar of the directors of the NRIAP with the celebrations of its anniversaries

Źródło – Source: Opracowanie własne na podstawie – Own study based on:

- Sprawozdanie roczne z działalności Instytutu Zootechniki (1956).
- jubileuszowy „Biuletyn Informacyjny” Instytutu Zootechniki (1975), XIII, 3.
- jubileuszowy „Biuletyn Informacyjny” Instytutu Zootechniki (1985), XXIII, 3.
- Instytut Zootechniki 1950–1995 (1996). Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków.
- Instytut Zootechniki 1950–2000 (2000). Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków.
- Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy 2000–2010 (2010). Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Samodzielni pracownicy naukowcy Instytutu Zootechniki Państwowego Instytutu Badawczego 1950–2015 (2015). Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Chów i hodowla zwierząt gospodarskich na przestrzeni 70 lat – problemy i wyzwania (2020). Monografia, 7 t., Wyd. IZ PIB, Kraków.

Struktura organizacyjna i problematyka badawcza podejmowana w Instytucie Zootechniki w różnych okresach jego działalności

Napoczątku istnienia Instytutu Zootechniki kadra naukowa wywodziła się z Instytutu Zootechnicznego UJ, skąd przeszli m.in.: Juliusz Jakóbiec, Mieczysław Czaja, Jadwiga Ocetkiewicz i Maria Kardymowicz oraz z Wydziału Rolniczego UJ, m.in.: Roman Prowocheński, Władysław Bielański, Zygmunt Ewy, Zbigniew Kamiński oraz Stefan Wierzbowski. Jednak rodowód Instytutu Zootechniki związany jest także z Wydziałem Produkcji Zwierzęcej Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, który został zlikwidowany w 1950 r. Jak podaje Krupiński (2010 b), przeszła z niego do IZ grupa specjalistów, stanowiących przez kilka powojennych dekad trzon kadry naukowej polskiej zootechniki. Byli to m.in. następujący pracownicy naukowcy: Franciszek Abgarowicz, Mirosław Chomyszyn, Jan Glapś, Laura Kaufman, Zofia Osińska, Zygmunt Ruszczyk oraz Piotr Znaniński. W roku powołania w strukturze Instytutu Zootechniki znalazły się 4 działy: Biologii Hodowlanej z oddziałem w Krakowie, Puławach oraz przez krótki czas w Warszawie; Hodowli i Selekcji z oddziałami dla poszczególnych gatunków zwierząt oraz z Oddziałem Wyceny Wyników Produkcyjnych w Bydgoszczy; Żywienia Zwierząt z oddziałami: Konserwacji Pasz oraz

Paszowisk i Użytków Zielonych w Krakowie, Paszoznawstwa w Puławach i Doświadczalnictwa Żywnościowego w Bydgoszczy oraz Laboratorium Centralne w Krakowie (Krupiński, 2010 b). Tak więc, dorobek i osiągnięcia Instytutu są od początku jego istnienia wynikiem aktywności wielu pracowników naukowych przybyłych z różnych stron Polski. W późniejszych okresach w jego dalszym rozwoju ważną rolę odegrała zwłaszcza ówczesna Akademia Rolnicza (obecnie Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie). Uczelnia ta, podobnie jak sam Instytut wywodząca się z UJ, stała się „kuźnią” kadr dla IZ (Krupiński, 2000 a).

Problematyka badawcza Instytutu na przełomie XX i XXI w. była szeroka, z tego względu w opracowaniu wspomniano jedynie o wybranych celach badawczych dotyczących produkcji zwierzęcej w danym okresie czasu. W 2000 r., a zatem w czasie przypadającym na Jubileusz 50-lecia istnienia IZ, w pionie nauki funkcjonowało 12 zakładów (tab. 1). W Zakładzie Hodowli Bydła i Koni kierownikiem była wówczas doc. dr hab. Hanna Czaja. Podejmowane przez zespół pracowników zagadnienia badawcze, dotyczące hodowli bydła skupiały się m.in. na wykorzystaniu metod hodowlanych do doskonalenia krajowej populacji bydła polskiego czerwonego i czarno-białego. W zakresie hodowli koni prowadzono prace nad stworzeniem

systemu obiektywnej oceny wartości hodowlanej oraz zachowaniem populacji koni huculskich (Czaja, 2000). W Zakładzie Hodowli Trzody Chlewnej kierownikiem był prof. dr hab. Marian Różycki. Prowadzone badania dotyczyły m.in.: oceny wartości hodowlanej trzody chlewnej, przygotowania indeksu selekcyjnego uwzględniającego wykorzystanie paszy oraz prac nad określeniem wpływu stanu fizjologicznego kontrolowanych zwierząt na ich użytkowość tuczną (Różycki, 2000). Z kolei, w Zakładzie Hodowli Owiec i Kóz, którego kierownikiem był prof. dr hab. Jędrzej Krupiński (Rzepecki, 2000), tematyka badawcza koncentrowała się wokół włączenia do oceny użytkowości wełnistej potomstwa tryków nowej w warunkach polskich cechy – wielkości grup włosowych. W badaniach została też uwzględniona użytkowość futrzarska, co było wówczas nowością w polskich warunkach. Prowadzono badania skór surowych i wypra-

wionych potomstwa tryków, które były testowane w stacjach badawczych, a ocena wartości hodowlanej owiec odbywała się w owczarniach macierzystych.

Zakład miał także duży kontakt z praktyką (Rzepecki, 2000). Zakładem Technologii i Ekologii Produkcji Zwierzęcej kierował prof. dr hab. Stefan Wawrzyńczak. Problematyka badawcza Zakładu dotyczyła m.in.: technologii produkcji wysokiej jakości mleka, żywca wołowego i wieprzowego z uwzględnieniem aspektów ekologicznych (Wawrzyńczak, 2000).

Zakład Ekonomiki i Organizacji Produkcji Zwierzęcej kierowany był przez prof. dr hab. Stanisławę Okularczyk. Do celów badawczych realizowanych wówczas w Zakładzie zaliczono m.in. opracowanie szczegółowej analizy poziomów intensywności produkcji pasz w gospodarstwach społeczno-rolniczych oraz chłopskich (Okularczyk, 2000).

Tabela 1. Organizacja w strukturze pionu nauki Instytutu Zootechniki (IZ)/ Instytutu Zootechniki Państwowego Instytutu Badawczego (IZ PIB) w wybranych okresach
Table 1. Structural organization of the science division of the NRIAP in selected periods

Działy/Zakłady naukowe wraz z kierownikami w latach przypadających na obchody jubileuszy <i>Sections/departments with names of their heads in the jubilee years</i>			
1950 powstanie Instytutu Zootechniki w Polsce	2000 Jubileusz z okazji 50-lecia Instytutu Zootechniki	2015 Jubileusz z okazji 65-lecia Instytutu Zootechniki PIB	2020 Jubileusz z okazji 70-lecia Instytutu Zootechniki PIB
Dyrektor Instytutu Zootechniki w Polsce prof. dr hab. Teodor Marchlewski	Dyrektor IZ prof. dr hab. Jędrzej Krupiński, zastępca ds. nauk. prof. dr hab. Eugeniusz Herbut	Dyrektor IZ PIB prof. dr hab. Eugeniusz Herbut, zastępca ds. nauk. prof. dr hab. Robert Eckert	Dyrektor IZ PIB dr Krzysztof Duda, zastępca ds. nauk. prof. dr hab. Sylwester Świątkiewicz
Biologii Hodowlanej ¹	Hodowli Bydła i Koni ² doc. dr hab. H. Czaja*	Genetyki i Hodowli Zwierząt ¹ prof. dr hab. R. Eckert*	Hodowli Drobrego Inwentarza ² prof. dr hab. D. Kowalska*
Hodowli i Selekcji ¹	Hodowli Trzody Chlewnej ² prof. dr hab. M. Różycki*	Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt ¹ prof. dr hab. J. Krupiński*	Biotechnologii Rozrodu i Kriokonserwacji ² prof. dr hab. Z. Smorąg*

Żywienia Zwierząt ¹	Technologii i Ekologii Produkcji Zwierzęcej ² prof. dr hab. S. Wawrzyńczak*	Genomiki i Biologii Molekularnej Zwierząt ¹ prof. dr hab. M. Bugno-Poniewierska*	Hodowli Koni ² dr inż. I. Tomczyk-Wrona*
Centralne Laboratorium w Krakowie	Hodowli Owiec i Kóz ² prof. dr hab. J. Krupiński*	Biotechnologii Rozrodu Zwierząt ¹ prof. dr hab. Z. Smorąg*	² Biologii Molekularnej Zwierząt dr hab. K. Ropka-Molik, prof. IZ PIB*
	Hodowli Zwierząt Futerkowych ² dr inż. P. Bielański*	Żywienia Zwierząt i Paszoznawstwa ¹ prof. dr hab. F. Brzóska*	² Hodowli Owiec i Kóz dr hab. A. Kawęcka, prof. IZ PIB*
	Hodowli i Produkcji Drobiu ² prof. dr hab. S. Wężyk*	Technologii, Ekologii i Ekonomiki Produkcji Zwierzęcej ¹ prof. dr hab. E. Herbut*	Hodowli Drobiu ² dr hab. K. Połtowicz, prof. IZ PIB*
	Hodowli Drobiu Wodnego ² prof. dr hab. A. Mazanowski*		Żywienia Zwierząt i Paszoznawstwa ² prof. dr hab. B. Szymczyk*
	Immuno- i Cytogenetyki Zwierząt ² prof. dr hab. M. Duniec*		Hodowli Trzody Chlewnej ² *dr hab. M. Tyra, prof. IZ PIB
	Fizjologii Rozrodu Zwierząt ² prof. dr hab. Z. Smorąg*		Systemów i Środowiska Produkcji ² dr hab. J. Walczak*
	Żywienia Zwierząt ² prof. dr hab. J. Koreleski*		Hodowli Bydła ² dr hab. P. Wójcik, prof. IZ PIB*
	Paszoznawstwa i Surowców Pochodzenia Zwierzęcego ² prof. dr hab. F. Brzóska*		
Ekonomiki i Organizacji Produkcji Zwierzęcej ² prof. dr hab. S. Okularczyk*			

Źródło/Source: Opracowanie własne na podstawie – Own study based on:

Instytut Zootechniki 1950–2000 (2000). Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków.

Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy 2000–2010 (2010). Wyd. IZ PIB, Kraków.

Krupiński J. (2010 b). Jubileusz 60-lecia Instytutu Zootechniki Państwowego Instytutu Badawczego. Wiad. Zoot., XLVIII (2–3): 3–10.

Herbut E. (2015). Historia – osiągnięcia – wyzwania. Jubileusz 65-lecia Instytutu Zootechniki Państwowego Instytutu Badawczego. Wiad. Zoot., LIII (2): 5–11.

Objaśnienia do tabeli: ¹Dział; ²Zakład; *kierownik – Explanations: ¹Section; ²Department, *Head.

W istniejącym wówczas Zakładzie Hodowli Zwierząt Futerkowych kierownikiem był – wtedy jeszcze dr inż. – a obecnie prof. dr hab. Paweł Bielański. Prowadzone prace badawcze obejmowały zagadnienia dotyczące m.in. chowu i hodowli zwierząt zaliczanych do tzw. drobnego inwentarza, opracowanie pierwszych w Polsce norm żywienia królików i metod żywienia mięsożernych zwierząt futerkowych (Niedźwiadek i Bielański, 2000). Kierownikiem w Zakładzie Hodowli i Produkcji Drobiu był prof. dr hab. Stanisław Wężyk. Podejmowane badania miały na celu wdrożenie osiągnięć genetyki populacji do genetycznego doskonalenia stad zarodowych kur nieśnych oraz opracowanie i wdrożenie metod ochrony przed zagładą ginących rodzimych ras kur (Wężyk, 2000). Zakładem Hodowli Drobiu Wodnego kierował prof. dr hab. Adam Mazanowski. Ważnym problemem o znaczeniu praktycznym dla tej jednostki było m.in. opracowanie metod odchowu gęsi i mieszańców kaczora piżmowego z kaczką w typie Pekin, przeznaczonych do tuczu owsem lub kukurydzą (Mazanowski, 2000). Prof. dr hab. Marian Duniec był w tym okresie kierownikiem Zakładu Immuno- i Cytogenetyki. Prowadzono w nim m.in. prace mające na celu identyfikację polimorficznych regionów chromosomów i poszukiwanie markerów chromosomowych, mających znaleźć zastosowanie w mapowaniu genów (Słota, 2000). Z kolei, w Zakładzie Fizjologii Rozrodu Zwierząt kierownikiem był prof. dr hab. Zdzisław Smorąg. Do najważniejszych osiągnięć naukowych Zakładu należy zaliczyć m.in.: opracowanie w warunkach polskich i wprowadzenie do praktyki sztucznego unasienniania w skali całego kraju techniki długotrwałej konserwacji nasienia poprzez zamrażanie w ciekłym azocie oraz opracowanie podstaw i utworzenie Centralnego Banku Nasienia (Laszcza, 2000). Zakładem Żywienia Zwierząt kierował prof. dr hab. Jerzy Koreleski, a podejmowana praca badawcza stanowiła głównie kontynuację badań nad oceną wartości pokarmowej pasz i ich przydatnością w żywieniu zwierząt (Koreleski, 2000). W Zakładzie

Paszoznawstwa i Surowców Pochodzenia Zwierzęcego pod kierownictwem prof. dr hab. Franciszka Brzóska były w tamtym okresie realizowane liczne prace badawcze, dotyczące m.in.: oceny wartości pokarmowej w żywieniu kurcząt brojlerów oraz ograniczenia otluszczenia tusz świńskich i poprawy wartości dietetycznej mięsa wieprzowego (Brzóska, 2000).

Od dnia 1 maja 2003 r. pion nauki w Instytucie Zootechniki PIB tworzyły nowe komórki organizacyjne w postaci powoływanych stopniowo 6 działów (Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy 2000–2010, 2010). Dzięki osiągnięciom, będącym wynikiem prowadzonych przez ponad pięć dekad prac naukowych, wdrożeniowych i upowszechnieniowych, Instytut Zootechniki zyskał 23.11.2006 r. status Państwowego Instytutu Badawczego, co postawiło go w czołówce placówek naukowych w naszym kraju (Żukowski, 2012). W 2015 r., a zatem w czasie przypadającym na obchody 65-lecia IZ PIB, w działach tych realizowano rozbudowane metodycznie badania w ramach głównych kierunków dotyczących produkcji zwierzęcej, zarówno o charakterze podstawowym, jak i stosowanym (Herbut, 2015). Dział Genetyki i Hodowli Zwierząt był kierowany w latach 2003–2007 przez prof. dr hab. Mariana Rózyckiego, a następnie od stycznia 2008 r. przez prof. dr hab. Roberta Eckerta. Powstał on z połączenia 4 zakładów zajmujących się hodowlą: świń, bydła, owiec i drobiu, a w swoich pracach kontynuował ich tradycje i badania naukowe (Eckert, 2010). Dział Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt został wyodrębniony w strukturze organizacyjnej Instytutu Zootechniki dwa lata później, w 2005 r. i było to formalnym wyróżnieniem wcześniejszych prac prowadzonych w tym zakresie w skali całej Polski. Jednostka ta kierowana była przez prof. dr hab. Jędrzeja Krupińskiego i jego zastępcę, wówczas dr inż., a obecnie prof. dr hab. Józefę Krawczyk. Podejmowana problematyka naukowa obejmowała ochronę zasobów genetycznych *in situ* i *ex situ* ras rodzimych: bydła, koni, świń, owiec, kóz, zwierząt futerkowych,

drobiu i pszczoł. Dział zajmował się także koordynacją, nadzorem i monitorowaniem realizacji programów ochrony z uwzględnieniem występujących trendów i zagrożeń. Prowadzono także bazy danych w zakresie wszystkich populacji zwierząt gospodarskich występujących w Polsce (Krawczyk, 2010).

Dział Genomiki i Biologii Molekularnej Zwierząt kierowany był przez prof. dr hab. Monikę Bugno-Poniewierską od 2015 r. (Samodzielni pracownicy naukowci., 2015). Prowadzono w nim szerokie badania naukowe o charakterze rozwojowym, a także badania wdrożeniowe, upowszechnieniowe i szkolenia. Dotyczyły one m.in.: wykorzystania polimorfizmu sekwencji mikrosatelitarnych DNA do charakterystyki struktury genetycznej różnych ras zwierząt gospodarskich oraz oceny zmienności genetycznej populacji i analizy wyspecjalizowanych struktur chromosomowych w kariotypie zwierząt gospodarskich w ramach oceny zjawiska polimorfizmu i konserwatywności genetycznej. Wykonywano także badania porównawcze genomów różnych zwierząt w aspekcie zmian ewolucyjnych oraz oceny genomu zwierząt gospodarskich w aspekcie działania czynników mutagennych oraz procesów starzenia. Wcześniejszy Zakład Fizjologii Rozrodu Zwierząt został także w 2005 r. przekształcony w Dział Biotechnologii Rozrodu Zwierząt. Jego kierownikiem od 1992 r. został prof. dr hab. Zdzisław Smorąg. Prowadzone badania obejmowały m.in.: klonowanie zwierząt, formowanie genotypów metodami laboratoryjnymi, pozaustrojową produkcję zarodków zwierzęcych, podnoszenie wydajności rozrodczej samic, wykorzystanie biotechnologicznych metod w rozrodzie zwierząt gospodarskich, a także regulację płci, hodowlę i konserwację gamet oraz zarodków (Smorąg, 2010). Dział Żywienia Zwierząt i Paszoznawstwa kierowany był od 2003 r. przez prof. dr hab. Franciszka Brzóska. Problematyka badawcza dotyczyła m.in.: doskonalenia analizy i wartości pokarmowej pasz, fizjologicznych i praktycznych aspektów żywienia zwierząt oraz wpływu dodatków paszowych na produktywność zwierząt mono-

gastycznych i rozwój przewodu pokarmowego (Brzóska, 2010). Działem Technologii, Ekologii i Ekonomiki Produkcji Zwierzęcej kierował prof. dr hab. Eugeniusz Herbut, a jego zastępcą był, wówczas dr inż., obecnie dr hab. Jacek Walczak. Dział prowadził prace badawcze dotyczące oceny funkcjonalności różnych systemów utrzymania zwierząt gospodarskich i ich dobrostanu, a także wpływu różnych rozwiązań technicznych na produktywność oraz jakość mleka i mięsa. Badania skupiały się także m.in. na wpływie ferm zwierzęcych na środowisko, opłacalności produkcji zwierzęcej oraz minimalizacji kosztów chowu zwierząt (Walczak, 2010).

W 2017 r. dokonała się kolejna restrukturyzacja w Instytucie Zootechniki, która objęła m.in. reorganizację pionu nauki, w wyniku czego istniejące wcześniej działy zostały zastąpione przez zakłady. Obecnie program badawczy Instytutu realizowany jest w 10 zakładach naukowych, które prowadzą badania naukowe, prace badawczo-rozwojowe, wdrożeniowe, upowszechnieniowe i szkolenia. Zakres działania tych zakładów uznano za strategiczny dla zmieniających się potrzeb produkcji zwierzęcej. Obecnie głównym przedmiotem działań Instytutu jest prowadzenie badań i prac rozwojowych obejmujących hodowlę wszystkich gatunków zwierząt gospodarskich, produkcję bezpiecznej żywności w warunkach przyjaznych dla zwierząt i środowiska przyrodniczego, a także wykorzystanie zwierząt gospodarskich dla celów biomedycznych. Instytut realizuje powierzony mu przez Radę Ministrów program wieloletni pt. „Ochrona i zarządzanie krajowymi zasobami genetycznymi zwierząt gospodarskich w warunkach zrównoważonego użytkowania na lata 2016–2020”, będący naturalną kontynuacją i rozwinięciem prac prowadzonych od 2006 r.

Istniejący obecnie Zakład Biologii Molekularnej Zwierząt, kierowany przez dr hab. Katarzynę Ropkę-Molik, prof. IZ PIB, znajduje się w strukturach IZ pod różnymi nazwami już od 1964 r. Zadaniem Zakładu jest zastosowanie najnowszych osiągnięć genetyki molekularnej w praktyce hodowlanej, co obejmuje m.in.: identy-

fikację osobniczą i gatunkową zwierząt na poziomie genomu, charakterystykę struktury genetycznej różnych ras zwierząt gospodarskich oraz ocenę zmienności genetycznej populacji, poszukiwanie i identyfikację podłoża chorób genetycznych oraz polimorfizmów w genach warunkujących odporność na choroby (Chów i hodowla..., Zakład Biologii Molekularnej Zwierząt, 2020). Zakład Biotechnologii Rozrodu i Kriokonserwacji pod kierownictwem prof. dr. hab. Zdzisława Smorąga podejmuje aktualnie prace badawcze z zakresu m.in.: sztucznego unasieniania, konserwacji nasienia, regulacji płci, diagnostyki andrologicznej oraz transgenezy zwierząt. Praca dotyczy także rozwoju metod pozaustrojowej produkcji zarodków oraz hodowli *in vitro* komórek macierzystych (Chów i hodowla ..., Zakład Biotechnologii Rozrodu i Kriokonserwacji, 2020). W Zakładzie Żywienia Zwierząt i Paszoznawstwa, kierowanym przez prof. dr. hab. Beatę Szymczyk, podejmuje się prace badawcze dotyczące m.in.: żywienia świń, przeżuwaczy i drobiu (Chów i hodowla ..., Zakład Żywienia Zwierząt i Paszoznawstwa, 2020). Zakład Hodowli Bydła, kierowany przez dr. hab. Piotra Wójcika, prof. IZ PIB, prowadzi badania m.in. w zakresie: oceny wartości hodowlanej bydła mlecznego, użytkowości mieszańców mięsnych, bioinformatyki w badaniach bydła mlecznego, jakości i właściwości prozdrowotnych mleka i mięsa oraz wymogów odnośnie warunków utrzymania bydła i ochrony rodzimych ras bydła (Chów i hodowla ..., Zakład Hodowli Bydła, 2020). W Zakładzie Hodowli Owiec i Kóz, kierowanym przez dr. hab. Aldonę Kawęcką, prof. IZ PIB, prowadzone są badania z zakresu m.in. oceny wartości hodowlanej owiec i ich użytkowania mlecznego i mięsnego, jakości mleka i produktów uzyskiwanych od kóz oraz ochrony zasobów genetycznych rodzimych ras należących do tych dwóch gatunków (Chów i hodowla ..., Zakład Hodowli Owiec i Kóz, 2020).

Zakład Hodowli Drobiu, kierowany przez dr. hab. Katarzynę Połtowicz, prof. IZ PIB, zajmuje się badaniami dotyczącymi m.in. genetyki i bioróżnorodności drobiu oraz wpływu różnych

technologii chowu na produktywność i dobrostan kurcząt brojlerów. Natomiast, w Zakładzie Hodowli Drobego Inwentarza, w którym kierownikiem jest prof. dr. hab. Dorota Kowalska, prowadzone są prace badawcze dotyczące m.in. ochrony zasobów genetycznych zwierząt futerkowych oraz środowiska i dobrostanu określonego dla ich hodowli. W jednostce tej przedmiotem badań są także zagadnienia dotyczące helikultury (Chów i hodowla ..., Zakład Hodowli Drobiu, Zakład Hodowli Drobego Inwentarza, 2020). Zakład Systemów i Środowiska Produkcji, kierowany przez dr. hab. Jacka Walczaka, zajmuje się problematyką badawczą z zakresu m.in. ochrony środowiska i zmian klimatu w sektorze rolnictwa, zwłaszcza w produkcji zwierzęcej oraz ekonomicznej efektywności gospodarstw rodzinnych prowadzących produkcję zwierzęcą obejmującą rasy zachowawcze. Przedmiotem prowadzonych badań jest także wykorzystanie pastwiskowe różnych typów zbiorowisk trawiastych w celu zachowania ich gospodarczych i przyrodniczych funkcji oraz postępowania procesu dezagrarnizacji i tzw. deanimalizacji w sferze produkcyjnej i ekologicznej. W obszarze zainteresowania pozostają także szeroko ujmowane produkty tradycyjne i regionalne pochodzenia zwierzęcego, tak z obszaru Polski, jak i innych krajów Unii Europejskiej (Musiał i in., 2020). W Zakładzie Hodowli Trzody Chlewnej, kierowanym przez dr. hab. Mirosława Tyrę, prof. IZ PIB, podejmowane są badania dotyczące m.in. ras rodzimych świń oraz rozwoju metod oceny ich wartości użytkowej i hodowlanej. Natomiast, w Zakładzie Hodowli Koni, którego kierownikiem jest dr. inż. Iwona Tomczyk-Wrona, wykonuje się prace badawcze dotyczące m.in. ochrony zasobów genetycznych lokalnych ras koni (Chów i hodowla ..., Zakład Hodowli Trzody Chlewnej, Zakład Hodowli Koni, 2020).

Podsumowanie

W ciągu siedmiu dekad istnienia Instytutu Zootechniki PIB wielokrotnie w jego strukturach przeprowadzono zmiany, ewoluowa-

ły także podejmowane cele badawcze i prowadzone badania. Były one dostosowane do możliwości kadrowych i aparaturowych oraz do wymogów instytucjonalnych i potrzeb danego czasu. Na kadrę naukową dawnych i obecnych działów/zakładów w strukturze IZ PIB składają się znakomici badacze, godnie reprezentujący krakowskie i polskie środowisko naukowe. Przyczyniają się oni do rozwoju wiedzy z zakresu nauk przyrodniczych, w tym zwłaszcza szeroko pojętej zootechniki, będącej częścią dziedziny nauk rolniczych. 70 lat istnienia IZ PIB to okres bogaty w różne wydarzenia naukowe i osiągnięcia badawczo-publikacyjne. Jest to przede wszystkim

historia działalności kilku pokoleń pracowników naukowych. Ich praca, polegająca na realizacji badań naukowych, ich publikowaniu oraz działalności upowszechnieniowej i wdrożeniowej, doprowadziła do ukształtowania się obecnego, bardzo dobrego wizerunku Instytutu i do jego rozpoznawalności w skali Europy i świata. A jest to obraz nowoczesnej, polskiej, resortowej instytucji naukowej, otwartej na wyzwania XXI w. Obecnie Instytut Zootechniki PIB, z siedzibą w Krakowie-Balicach, podległy Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi, to także jeden z największych i najnowocześniejszych polskich instytutów naukowo-badawczych o zasięgu ogólnokrajowym.

Literatura

- Brzóska F. (2000). Obecne zakłady naukowe. Zakład Paszoznawstwa i Surowców Pochodzenia Zwierzęcego. W: Instytut Zootechniki 1950–2000 (2000). Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków; ss. 108–121.
- Brzóska F. (2010). Dział Genetyki i Hodowli Zwierząt. W: Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy 2000–2010 (2010). Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Chów i hodowla zwierząt gospodarskich na przestrzeni 70 lat – problemy i wyzwania (2020). Zakład Biologii Molekularnej Zwierząt, Zakład Biotechnologii Rozrodu i Kriokonserwacji. Monografia. Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Chów i hodowla zwierząt gospodarskich na przestrzeni 70 lat – problemy i wyzwania. (2020). Zakład Hodowli Bydła, Zakład Hodowli Owiec i Kóz. Monografia. Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Chów i hodowla zwierząt gospodarskich na przestrzeni 70 lat – problemy i wyzwania (2020). Zakład Żywienia Zwierząt i Paszoznawstwa. Monografia. Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Chów i hodowla zwierząt gospodarskich na przestrzeni 70 lat – problemy i wyzwania (2020). Zakład Hodowli Drobiu, Zakład Hodowli Drobego Inwentarza. Monografia. Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Chów i hodowla zwierząt gospodarskich na przestrzeni 70 lat – problemy i wyzwania (2020). Zakład Hodowli Trzody Chlewej, Zakład Hodowli Koni. Monografia. Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Czajka H. (2000). Obecne zakłady naukowe. Zakład Hodowli Bydła i Koni. W: Instytut Zootechniki 1950–2000 (2000). Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków; ss. 35–40.
- Czaplicka H., Kamieniecki K., Litwińczuk Z., Staliński Z., Szarek J., Trela J. (2005). Życiorysy wybitnych uczonych, którzy część swojej pracy zawodowej i naukowej poświęcili pracy nad bydem polskim czerwonym. *Wiad. Zoot.*, XLIII (2): 168–174.
- Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej nr 24 z dnia 10 czerwca 1950 r. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 maja 1950 r. w sprawie utworzenia Instytutu Zootechniki.
- Eckert R. (2010). Dział Genetyki i Hodowli Zwierząt. W: Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy 2000–2010. Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Grodziński W. (1962). Teodor Marchlewski (12 VII 1899 – 27 I 1962). *Prz. Zool.*, 4: 253–258.
- Herbut E. (2015). Historia – osiągnięcia – wyzwania. Jubileusz 65-lecia Instytutu Zootechniki Państwowego

- Instytutu Badawczego. *Wiad. Zoot.*, LIII (2): 5–11.
- Herbut E., Walczak J., Krawczyk W. (2017). Problematyka Światowego Kongresu Higieny Zwierząt – ISAH. *Wiad. Zoot.*, LV, 1: 113–120.
- Instytut Zootechniki 1950–1995 (1996). Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków.
- Instytut Zootechniki 1950–2000 (2000). Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków.
- Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy 2000–2010 (2010). Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Biuletyn Informacyjny (1975). Wydanie jubileuszowe. Wyd. IZ, Kraków, XIII (3).
- Biuletyn Informacyjny (1985). Wydanie jubileuszowe. Wyd. IZ, Kraków, XXIII (3).
- Biuletyn Informacyjny (2000). Wydanie jubileuszowe. Wyd. IZ, Kraków, XXXVIII (2).
- Kawa J. (2013). Metodologia, metodyka, metoda jako podstawa wywołu naukowego. *Studia Prawnoustrojowe*, 21: 169–188.
- Koreleski J. (2000). Obecne zakłady naukowe. Zakład Żywienia Zwierząt. W: Instytut Zootechniki 1950–2000. Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków; ss. 91–107.
- Krawczyk J. (2010). Dział Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt. W: Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy 2000–2010. Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Krupiński J. (2000 a). Wkład Instytutu Zootechniki w rozwój nauk zootechnicznych oraz krajowej produkcji zwierzęcej. W: Instytut Zootechniki 1950–2000. Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ PIB, Kraków, ss. 7–24.
- Krupiński J. (2000 b). Noe pierwszym zootechnikiem świata. *Biul. Inf.* Wydanie jubileuszowe. Wyd. IZ, Kraków, 38 (2).
- Krupiński J. (2000 c). 50 lat Instytutu Zootechniki. *Prz. Hod.*, 6: 1–11.
- Krupiński J. (2010 a). Wprowadzenie. W: Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy 2000–2010. Wyd. IZ PIB, Kraków; ss. 7–17.
- Krupiński J. (2010 b). Jubileusz 60-lecia Instytutu Zootechniki Państwowego Instytutu Badawczego. *Wiad. Zoot.*, XLVIII (2–3): 3–10.
- Laszczka A. (2000). Obecne zakłady naukowe. Zakład Fizjologii Rozrodu Zwierząt. W: Instytut Zootechniki 1950–2000. Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ; ss. 82–96.
- Marchlewski T. (1946). Instytut Zootechniczny UJ. *Prz. Hod.*, XIV (4–5): 83–84.
- Marchlewski T. (1950). Nauki zootechniczne i ich oblicze polityczne (przemówienie na otwarciu Instytutu Zootechniki, 23.06.1950). *Prz. Hod.*, XVIII (7–8): 6–10.
- Mazanowski A. (2000). Obecne zakłady naukowe. Zakład Hodowli Drobiu Wodnego. W: Instytut Zootechniki 1950–2000. Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków; ss. 69–76.
- Musiał K., Szumiec A., Walczak J., Sowula-Skrzyńska E., Borecka A., Pawłowska J., Krawczyk W. (2020). Chów i hodowla zwierząt gospodarskich na przestrzeni 70 lat – problemy i wyzwania. Od technologii do ekologii. K. Musiał i J. Walczak (red.). Monografia. Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Niedźwiadek S., Bielański P. (2000). Obecne zakłady naukowe. Zakład Hodowli Zwierząt Futerkowych. W: Instytut Zootechniki 1950–2000. Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków; ss. 57–62.
- Okularczyk S. (2000). Obecne zakłady naukowe. Zakład Ekonomiki i Organizacji Produkcji Zwierzęcej. W: Instytut Zootechniki 1950–2000. Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków; ss. 128–133.
- Różycki M. (2000). Obecne zakłady naukowe. Zakład Hodowli Trzody Chlewnej. W: Instytut Zootechniki 1950–2000. Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków; ss. 41–49.
- Rzepecki R. (2000). Obecne zakłady naukowe. Zakład Hodowli Owiec i Kóz. W: Instytut Zootechniki 1950–2000. Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków; ss. 51–56.

- Samodzielni pracownicy naukowcy Instytutu Zootechniki Państwowego Instytutu Badawczego (2015). Jubileusz 65-lecia. Wyd. IZ PIB, Kraków-Balice.
- Skowron S. (1962). Teodor Marchlewski (12 VII 1899 – 27 I 1962). *Kosmos*, 3: 260–261.
- Słota E. (2000). Obecne zakłady naukowe. Zakład Immuno- i Cytogenetyki Zwierząt. W: Instytut Zootechniki 1950–2000. Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków; ss. 77–81.
- Smorąg Z. (2010). Dział Biotechnologii Rozrodu Zwierząt. W: Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy 2000–2010. Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Sprawozdanie roczne z działalności Instytutu Zootechniki (1956).
- Stachak S. (2013). Podstawy metodologii nauk ekonomicznych. Wyd. Difin.
- Walczak J. (2010). Dział Technologii, Ekologii i Ekonomiki Produkcji Zwierzęcej. W: Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy 2000–2010. Wyd. IZ PIB, Kraków.
- Wawrzyńczak S. (2000). Obecne zakłady naukowe. Zakład Technologii i Ekologii Produkcji Zwierzęcej. W: Instytut Zootechniki 1950–2000. Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków; ss. 122–127.
- Wawrzyńczak S., Wężyk S. (1975). Dwadzieścia pięć lat działalności Instytutu Zootechniki. *Biul. Inf. Wydanie jubileuszowe*. Wyd. IZ, Kraków, XIII (3): 3–23.
- Wężyk S. (2000). Obecne zakłady naukowe. Zakład Hodowli i Produkcji Drobiu. W: Instytut Zootechniki 1950–2000. Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Płonki. Wyd. IZ, Kraków; ss. 63–68.
- Żukowski K. (2001). 50 lat działalności Instytutu Zootechniki w Polsce. *Biul. Inf., Instytut Zootechniki*, XXXIX (2): 53–88.
- Żukowski K. (2012). (red.). Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy. Informator. Kraków-Balice.
- Żukowski K., Herbut E. (2015). Pamiętne początki Instytutu Zootechniki Państwowego Instytutu Badawczego. *Wiad. Zoot.*, LIII (2): 21–23.

A RETROSPECTIVE VIEW OF THE 70TH ANNIVERSARY OF THE NATIONAL RESEARCH INSTITUTE OF ANIMAL PRODUCTION – STAFF, STRUCTURE AND SCIENTIFIC RESEARCHES

Summary

During the seven decades of existence of the National Research Institute of Animal Production, its structures were changed many times, as were the research goals undertaken by the Institute. They were adjusted to the possibilities, institutional requirements and needs of a given time. The scientific staff of such “ancestors”, as well as the current structure of the NRIAP, consist of excellent researchers, proudly representing the Krakow scientific community. They contribute to the development of knowledge in the field of natural sciences, including in particular the broadly understood animal science. The 70 years of the NRIAP is a period rich in events and achievements. It is most of all the history of scientific activities for several generations of researchers. Their work, consisting of the implementation of scientific research, its publication and dissemination, has led to the formation of the current image of the Institute.

Key words: NRIAP, staff, structure, study goals